

AKSARAY'IN 1933 YILINDA VİLAYETLİK TEN DÜŞÜRÜLME KONUSU KABAK TADI VERMEDİ Mİ?

DR. MUSTAFA
FIRAT
GÜL

Tarih dedikoduyla, tahminle, çağrışımlarla hele de ideolojik ön yargılarla yapılmaz. Buna dikkat etmeyenler için bilim adamı değil film adamı derler zaten. Aksaray'ın tarihî meselelerinden birisi Aksaray'ın 1933 yılında neden vilayetliğinin ilgasıdır. Elbette çok önemli bir konudur fakat belgeyle-bilgiyle yazılmış eserler ortadayken yanı sıra ya da efsanede direktmenin manası var mıdır?

İstesek de istemesek de tarihle ilgili konularda herkes istediği gibi konuşur. Buna engel olmanın imkânı yoktur. Özellikle ülkemizde herkes tarihçidir ne hikmetse! Aksaray'ın 1933'teki ilgasına dair ne yorumlar duydum neler! Hepsini yazsam saçmalıkların daha çok duyulmasına sebep olabilirim o yüzden gülüp geçiyorum. Bu konuya ayrıca işin ehli olan pek çok kişinin ilgi duyduğunu, eldeki belgelere göre yorum yaptığını da biliyoruz. Ben de merak etmişim ve on küsur yıl boyunca belge, bilgi peşinde koştum.

Devlet arşivinde konuyla ilgili belge yok denecek kadar azdır. TBMM Zabıt Ceridesine, arşiv belgelerine ve süreli yayınlara göre makale ve kitap yazdım. Yine de bu konuya nokta koyduğumu iddia edemiyorum. Yazdığım kitabın kapağında “bitmeyen tartışma” diye belirtmişim. Aksaray'ın bu

meselesi ne zaman tartışılır? Elbette yeni bir belge bulunursa tartışmaya açıktır. Yeni belgeye, bilgiye ulaşan kişi daha önceki yazılanları da değerlendirerek akademik bir yayın yapar. Yapmalıdır da!.. Bilimde son nokta ol(a)maz zaten. Fakat cumhuriyet ve Atatürk karşıtlığıyla, birkaç kişiden duyulan bilgi kırıntısı bile olmayan tekrarlarla bu mesele tartışılmaz. Daha doğrusu böyle konuşanları kimse ciddiye almaz.

Ben yazdığım kitapta ve makalede belgeler ve Zabıt Ceridesindeki ifadeler üzerinden hükümetin açıklamalarını değerlendirmekten başka bir şey yazmadım. Aksaray'da neredeyse herkes tarafından tekrar edilen yanlış/kirli bilgiyi (Vehbi Çorakçı'nın Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e karşı 1926'da İzmir'de düzenlenen suikast planına adının karıştığı iddia) bile insanların aklındaki soru işareti kalksın diye ciddiye alıp açıkladım.

1933 yılında Aksaray'la birlikte birçok şehir ilga edildi. Elbette bu karar mezkûr şehrin sakinlerini derinden etkilemiştir fakat Aksaraylılar çok daha fazla üzülmüştür. Aksaraylılar haklıdır. Mağdur edildikleri hakikattir. Zaten kitabımın sonuç kısmında şöyle yazmışım:

“Aksaraylılar hükümetin verdiği bu ilga kararına aşırılığa kaçmadan tepki göstermişlerdir. Vilayetleri lağvedilen diğer vilayetlere bakıldığında itirazı net görülen Aksaray’dır. İstatistikî bilgilerle Aksaray’ın vilâyetlik sürecinde küçülmediği aksine büyüdüğü ortaya konulmuş; verilen ilga kararının mantıklı olmadığı izah edilmiştir.

Aslen Aksaraylı olmamakla birlikte vilayeti TBMM’de temsil eden Besim Atalay’ın mantık ve bilim çerçevesindeki konuşmaları, şair ve araştırmacı yazar Murat Sükûtî Karaca’nın sitem dolu şiiri, Aksaraylıların tafsilatlı izahları işe yaramamıştır. Taptaze bir vilayet olan Aksaray’ın idarî statüsü alt kademeye indirilmiştir.”

"Aksaray’ın, 1933 yılında cezalandırıldığı söylenemez ama “inkişaf edemediği” gibi sebepler çok su götürür tartışma olduğundan; Azm-i Millî T.A.Ş., Halk İktisat Bankası, Çiftçi Kardeşler Kooperatifi gibi önemli işlere imza atmış şehirlinin ilga kararıyla mağdur edildiği söylenebilir".

Tüm bunlara rağmen Murat Sükûtî Karaca’nın şiirinden yola çıkıp meseleyi çözdüğünü düşünenler var. Tabi bilgisiz/emeksiz ahkam kesenden vergi alınmadığı için herkes hünerlerini gösteriyor! Mürekkep yaladığını iddia eden, tarafsız tarihçilik konusunda hiçbir gayreti olmayan bazıları Merhum Murat Sükûtî Karaca’nın şiirindeki ifadeleri “Sükûtî, şiirinde gerçeği söylüyor işte!” diyerek konuyla ilgili yapılan akademik çalışmaları görmezden geliyorlar. Şark kurnazlığı yaparak kendilerinden başkasının bilmediğini iddia ederek komik

duruma düşüyorlar. Şimdi bu emeğe saygısızların iddialarını da cevaplayayım.!

Murat Sükûtî Karaca da tepkisini şiirle göstermiştir. Önce bu şiirin tamamını okuyalım sonrasında birilerinin iddia ettiği gibi şiirde bu ilga meselesinin şifresi/izahı var mı görelim!

Şanlı İsmet’e

İstibdat devrinde pek çok idi bizim derdimiz

Nur-u cumhuriyette murada erdi yurdumuz

Nasıl kıymadan anın [onun] dibine balta vurdunuz

Kesmek reva mı dikilen taze bir fidanı

Ümranla doludur anın [onun] her köşesi meydanı

Gel de gör terakkisini yurdunun Arslan’ı

Kılınç Arslanlar yurdu bu terakki ülkesini

Düşürmek layık mı anın [onun] kazaya rütbesini

Ulu vicdanına bıraktık sen düşün ötesini

Elektrikle parlıyor [parlıyor] anın [onun] seması

Koyun sığırla doludur her bir ovası

Aksaray’dır Anadolu’nun biricik Romanya’sı

Adana’da kazandı altın madalya buğdayı

Neden bıraktınız varidatsız taşlık Niğde’yi

Fabrikamızdan unla yaparlar pideyi

Yurdunun meziyeti çok saymağa zaman dardır

Sana sığındık yüce münci bu düşüş bize ardır

Çekmeyelim gam, başta ünlü İsmet’imiz vardır

Lütfu kerem bekleriz ev yurdun İsmet’i senden

Kurtar terakki ülkesini açıklı düşüşünden

Meyus kılma çoktur keremin ey ulu vicdan

Acı haline yurdun ey inkılaplar güneşi

Yoktur şu muhitte Aksaray’ın asla bir eşi

Saygılar sunuyor size yurdun toprağı taşı

Şair M [Murat] Sükûtî

İlk kısma bakalım.

“İstibdat devrinde pek çok idi bizim derdimiz

Nur-u cumhuriyette murada erdi yurdumuz”

Burada Osmanlı son dönemine özellikle II. Abdülhamit dönemine bir atıf var ve Geç Osmanlı ile Erken Cumhuriyet’i kıyaslıyor. Yeni rejime iltifat ediyor.

Daha sonra Merhum Karaca burada Aksaraylılar adına hesap soruyor:

“Nasıl kıymadan onun dibine balta vurdunuz

Kesmek reva mı dikilen taze bir fidanı”

Cumhuriyet ilan edilmeden önce müstakil liva olan Aksaray’ın 1933’e gelindiğinde kazazede olmasını haklı olarak eleştiriyor. Devamında da hem Aksaray’ı övüyor hem de verilen kararın yanlışlığına dikkat çekiyor:

“Ümranla doludur onun her köşesi meydanı

Gel de gör terakkisini yurdunun Arslan’ı

Kılınç Arslanlar yurdu bu terakki ülkesini

Düşürmek layık mı onun kazaya rütbesini”

Hemen sonrasında “Ulu vicdanına bıraktık sen düşün ötesini” diyerek Aksaray’ın ilga kararının gözden geçirilmesini talep ediyor. Şiirde tatlısert bir üslup vardır. Hem karara isyan eden hem de muhatabını “yüce münci” diyen Murat Sükûti Karaca’nın derdi şehrinin vilayet olarak devam etmesidir:

*“Yurdunun meziyeti çok saymağa zaman dardır
Sana sığındık yüce münci bu düşüş bize ardır”*

Şiirin tamamını hem de telgrafta yazıldığı şekliyle okudunuz. Bu şiirden Aksaray’ın cezalandırıldığını çıkarmak beyhude bir uğraştır. Tarih bilimiyle gerçek anlamda tanışmış olanlar zaten böyle şapkadan tavşan çıkarmaya

yeltenmez. Tribünlere oynamak boş ve komiktir. Her zaman dediğim/yazdığım gibi tarih belgeyle yapılır.

Unutmadan hemen belirtiyim ki ben daha kimsenin haberi yokken bu şiiri gazete yayınlamıştım. Merhum hakkında birkaç defa yazı kaleme aldım. Murat Sükûti Karaca’nın ailesiyle 15 senedir tanışırım. Merhumun fotoğrafları, notları vs bendedir. Sağ olsunlar yeni bir şey bulduklarında bana gönderirler.

*

Yazının başlığında da belirttiğim gibi bu konu kabak tadı verdi. Akademik bir çalışmaya cevap veremeyenler sağda-solda tezvirat yapıyor. Çok mu zor kardeşim emeğe saygı göstermek? Gerçi siz göstermeseniz de hakikat her zaman itibar görecektir. Günü kurtarmaya çalışanlar ise belli bir süre gemilerini yüzdürseler de hatırlanmayacaktır. Ömür kısa, enerjimiz sınırlı işte bu yüzden faydalı işlere vakit ayırmalı, güzel iş yapanı takdir etmeli, destek olunamıyorsa da köstek olmamalı ve aldığımız eğitimin/diplomanın/maaşın hakkını vermeliyiz. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün sözünü aklımızdan çıkarmamalıyız: Vatanını en çok seven görevini en iyi yapandır!

Konuya dair makale ve kitap tavsiyesi:

M. Fırat Gül, *Aksaray Vilayeti 1933’te*

Cezalandırıldı mı?, Aksaray Belediyesi Yayınları, 2021.

M. Fırat Gül, “1933 Tarihli Bazı Vilâyetlerin İlga Kararı Sonrası Hükûmete Gönderilen Telgraf ve Dilekçeler”, *Tarihin Peşinde*, https://www.tarihinpesinde.com/dergimiz/sayi25/TP_25_13.pdf